

מבט מאקרו על כלכלת ישראל

פרופ' צבי אקשטיין

המרכז הבינתחומי הרצליה ואוניברסיטת תל אביב

22 ביולי 2013

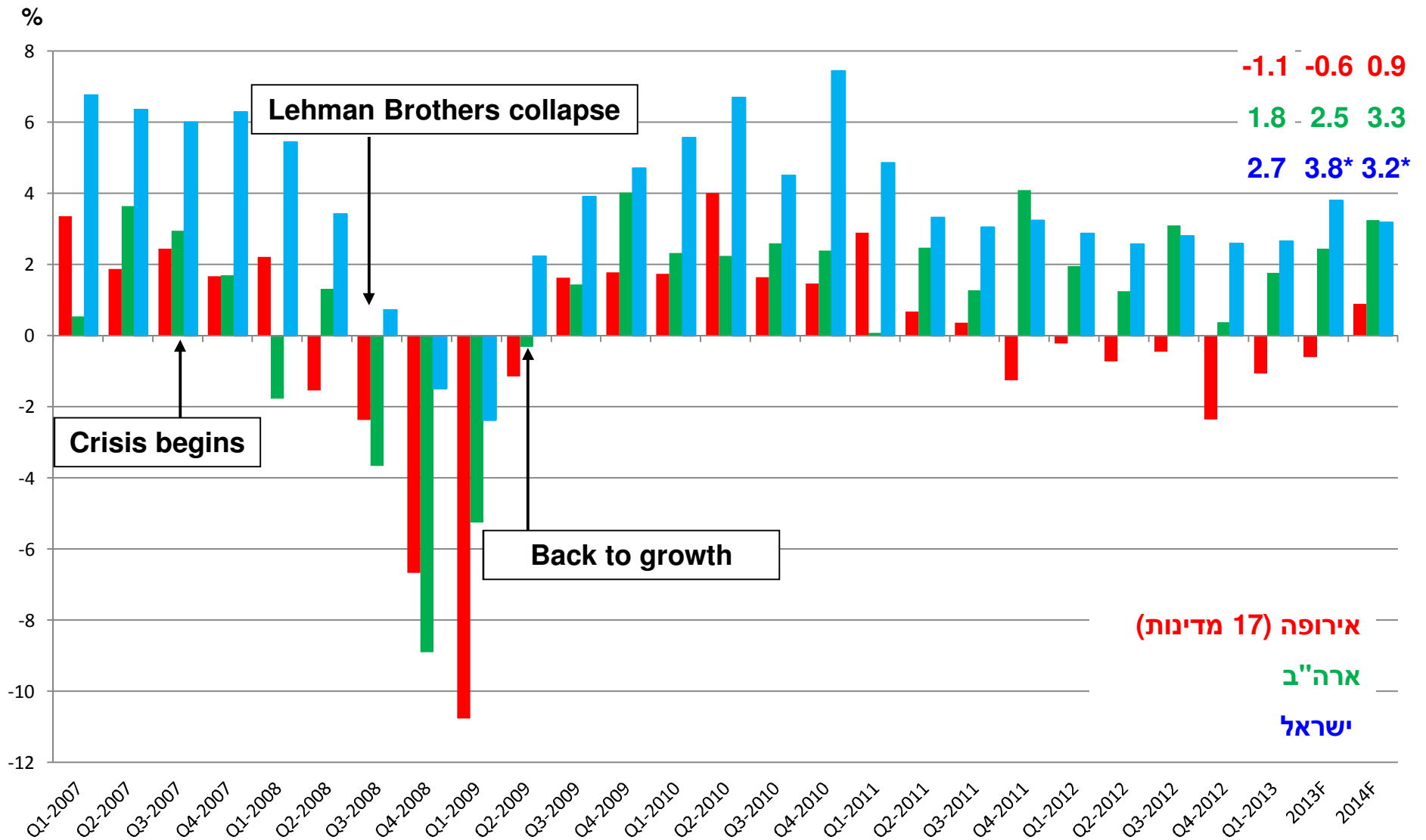
הרצאה לספ"כ משטרת ישראל

תוכן

- התמונה המאקרו כלכלית
- מדיניות מוניטארית
- אי שוויון, עוני ותעסוקה
- כלכלה וביטחון

התמונה המקור כלכלית

שיעורי צמיחה - ישראל, ארה"ב ואירופה

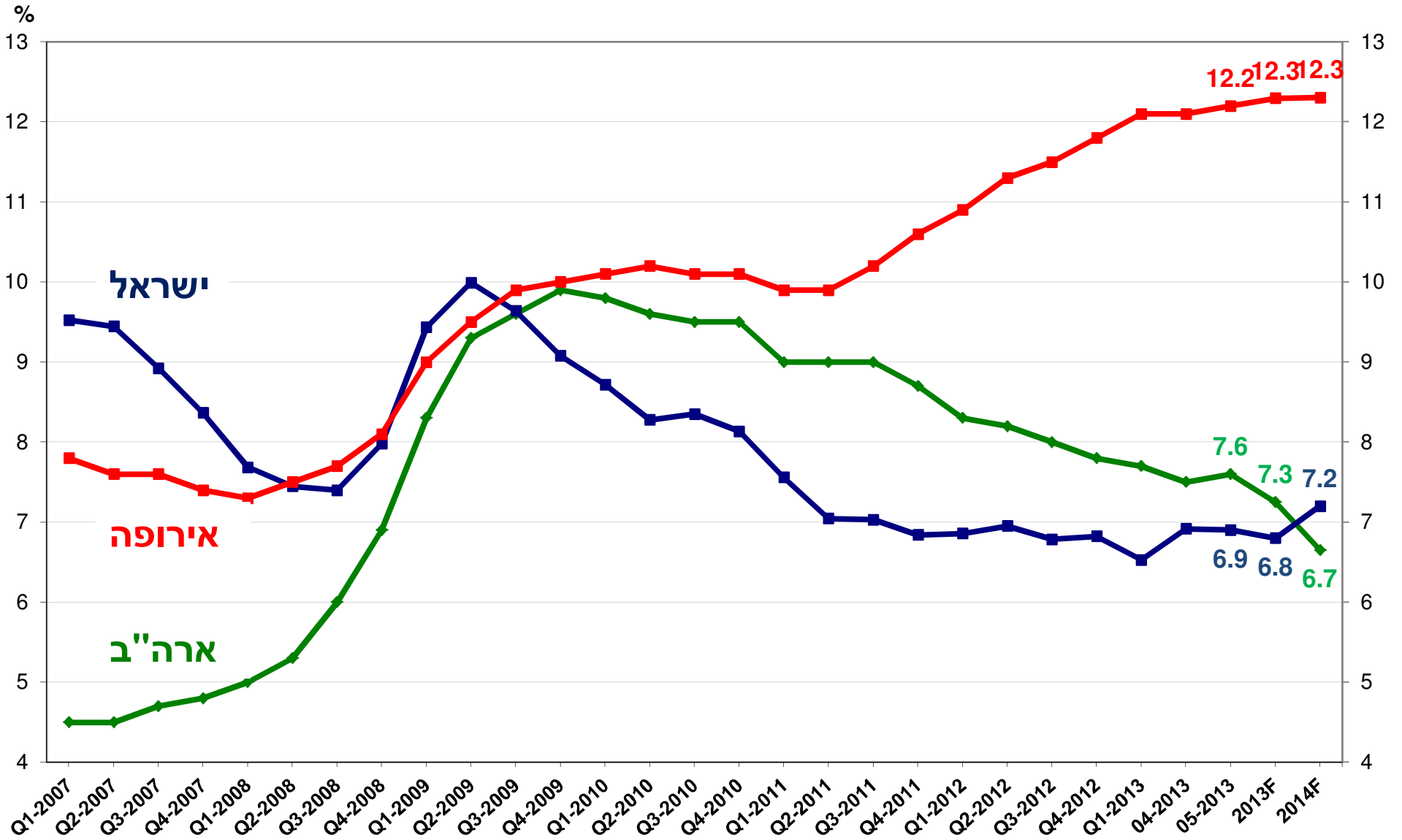
שיעורי שינוי רבעוניים במונחים שנתיים. * בניכוי הזרמת הגז ממאגר "תמר", צמיחה של 2.8 ב-2013 ו-2.5 ב-2014.
 מקור: נתוני ה-OECD, תחזיות של בנק ישראל (יוני 2013), ה-Federal Reserve (יוני 2013) וה-IMF (יולי 2013).

תחזית הצמיחה של קרן המטבע הבינלאומית

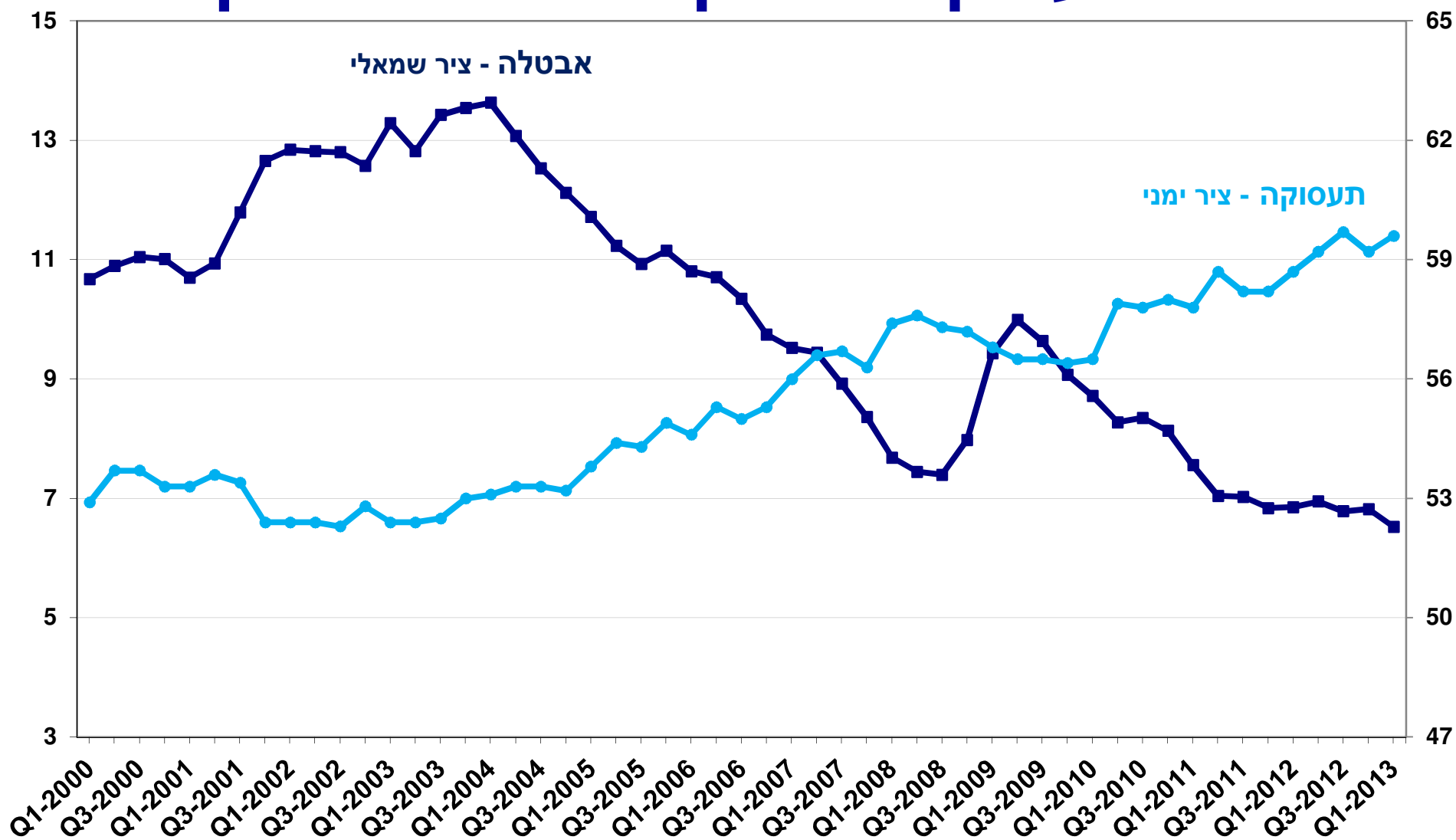

מקור: IMF (יולי 2013).

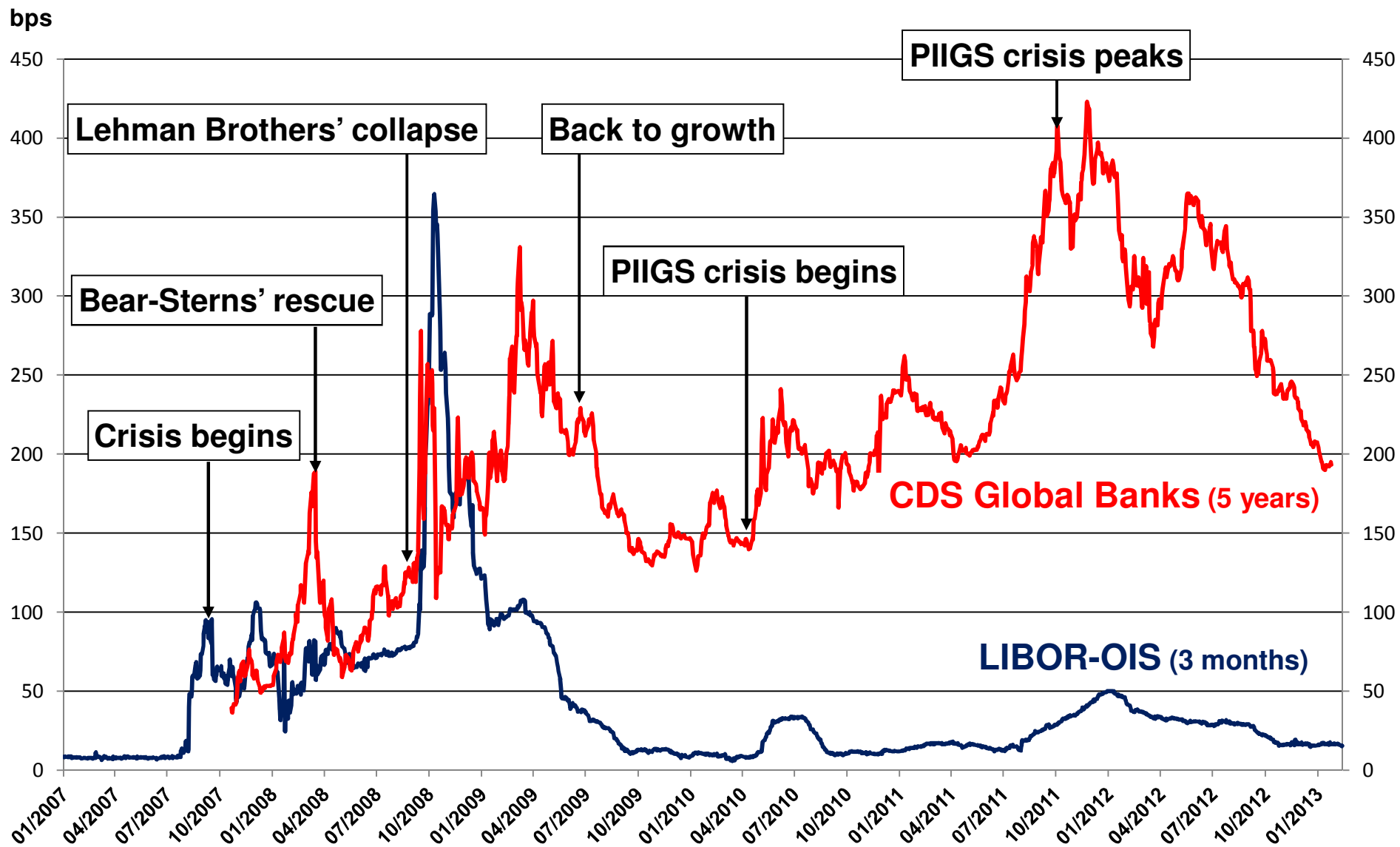
שיעורי האבטלה מדגישים שהמשבר הראלי עדיין באירופה וארה"ב - ופחות בישראל

ישראל: האם האבטלה חזרה לרמה הרגילה? האם התעסוקה תמשיך לגדול? בהמשך...

אירופה - המשבר הפיננסי עדיין כאן?

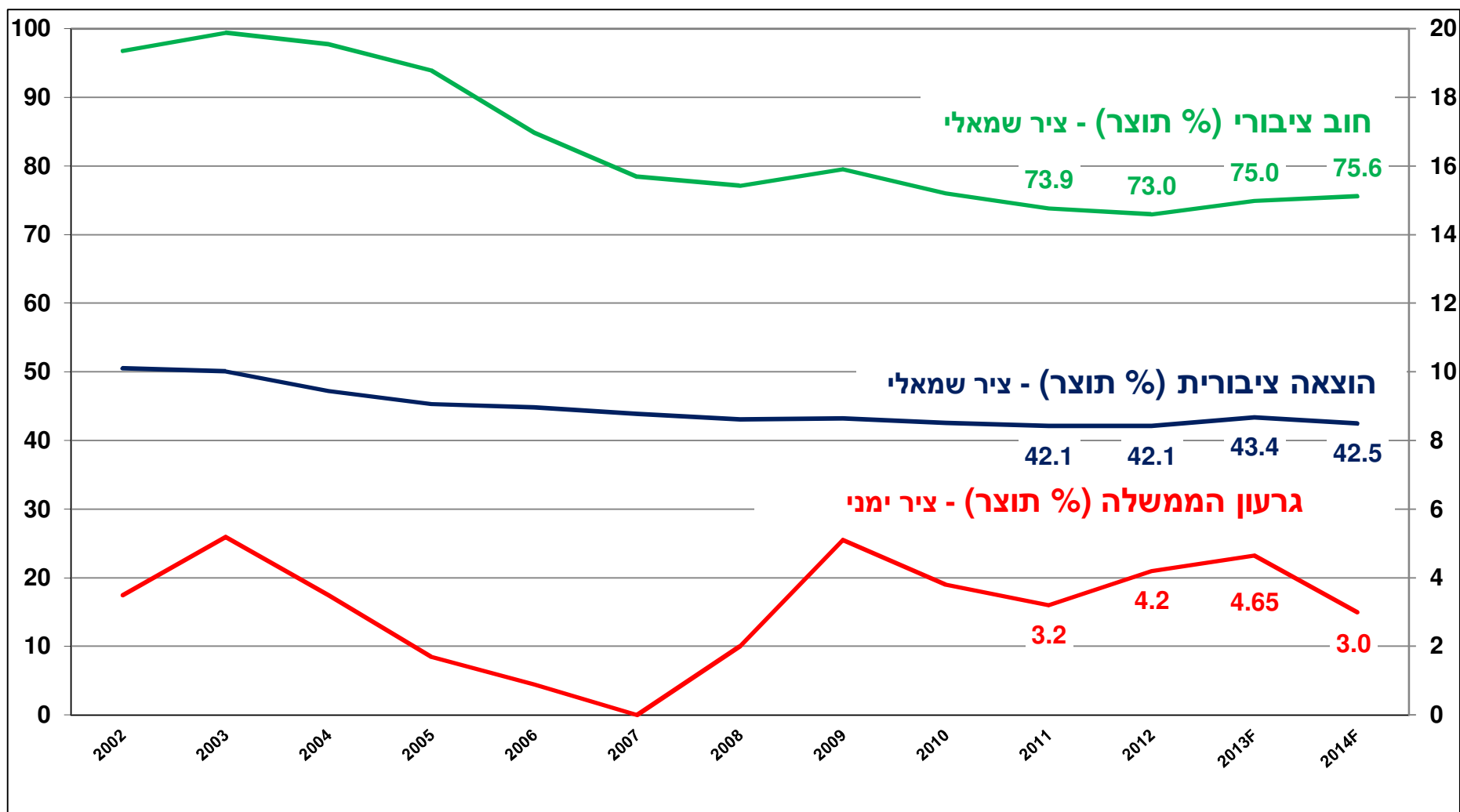
החוזק של המשק הישראלי

- השווקים הפיננסיים
- המדיניות הפיסקאלית - תקציב הממשלה
- מאזן התשלומים
- מדיניות מוניטארית ויציבות המחירים

השווקים הפיננסיים מתפקדים יציב, אבל..

- החוב הציבורי והפרטי ברמה סבירה וללא צמיחה יוצאת דופן - מלבד חוב קונצרני....
- רמת ההון של הבנקים היא בממוצע העולמי (14.9%; יחס הון הליבה לרכיבי הסיכון 8.7%): הבנקים יציבים - אבל יש ירידה מתמשכת באשראי יחסית לתוצר עסקי
- שיעור החיסכון יחסית גבוה (18.3%)
- אין חשיפה למכשירים פיננסיים מתקדמים (MBS, CDO, CDS); שוק בין בנקאי מצומצם; בועת נדל"ן?
- דרישות ההון לבנקים; מגבלות באשראי חוץ בנקאי; חוסר באיגוח - יוצרות מגבלות על אשראי לעסקים

מדיניות פיסקאלית: שמרנית ואמינה (?) (2015?)

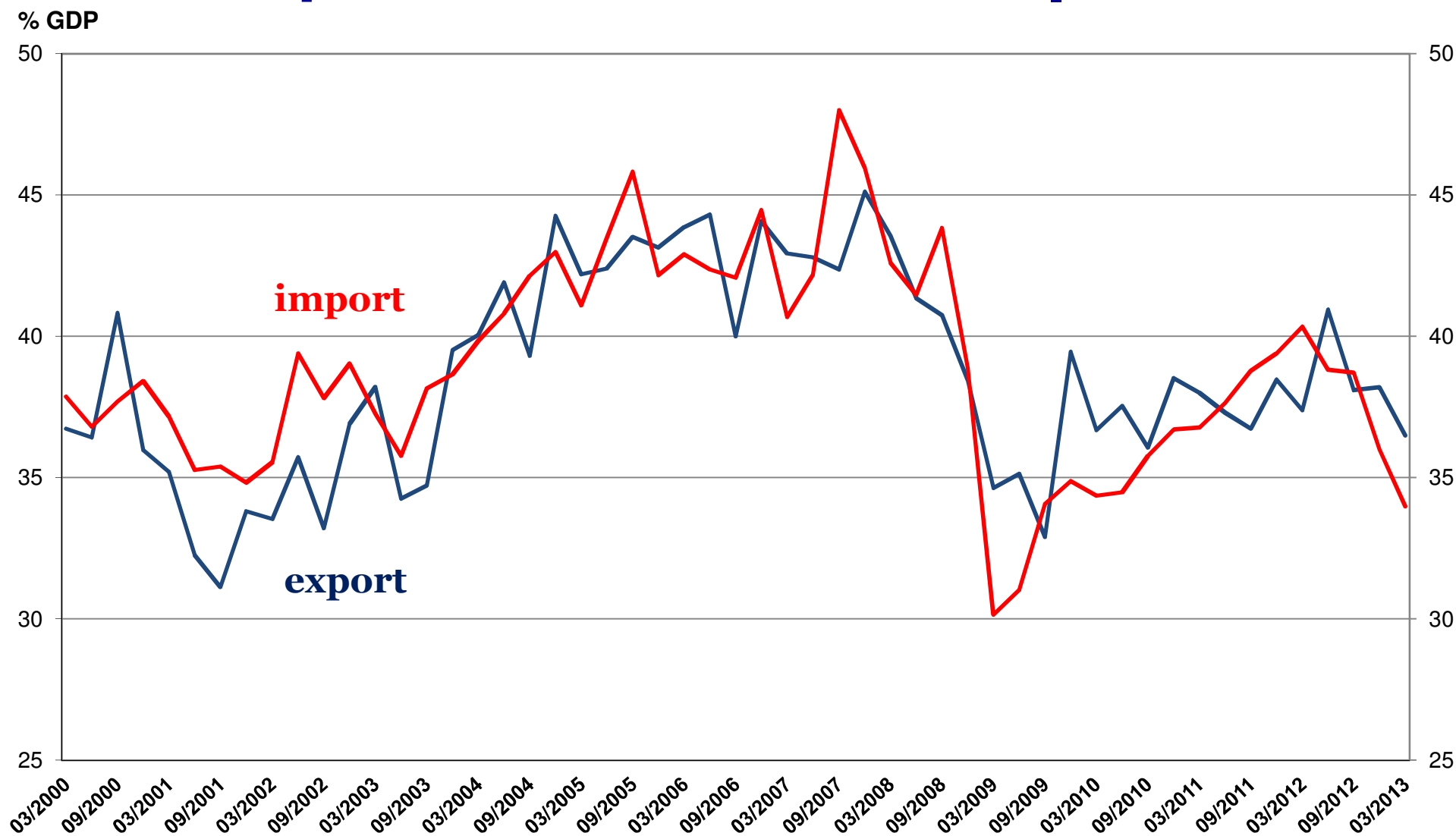

מקור: OECD, בנק ישראל ומשרד האוצר. הגרעון ל-2013 ו-2014 הוא יעד הגרעון כפי שנקבע בתקציב.

תקציב 2013-2014

- כישלון בניהול תקציב 2012/13, בעקבות גידול בהוצאות מעבר ליעד וירידה בהכנסות ממיסים (יעד הגרעון 2%)
- תקציב 2013 גדל ריאלית בכ-7% יחסית לתקציב 2012, ויעד הגרעון הוא 4.65%. דרש העלאת מע"מ וקיצוץ הוצאות של כ-6 מיליארד ₪
- תקציב 2014 יעלה בכ-1.1% יחסית ל-2013, ויעד הגרעון הוא 3%. ידרוש עליית מס הכנסה ב-1.5% (שונה) ומס חברות ב-1% (+..) וקיצוץ בהוצאות של כ-15 מיליארד ₪. מה זה קיצוץ? – איך עובדת הממשלה...
- 2015 - תידרש התאמת הוצאות ובחינת שיעורי המס

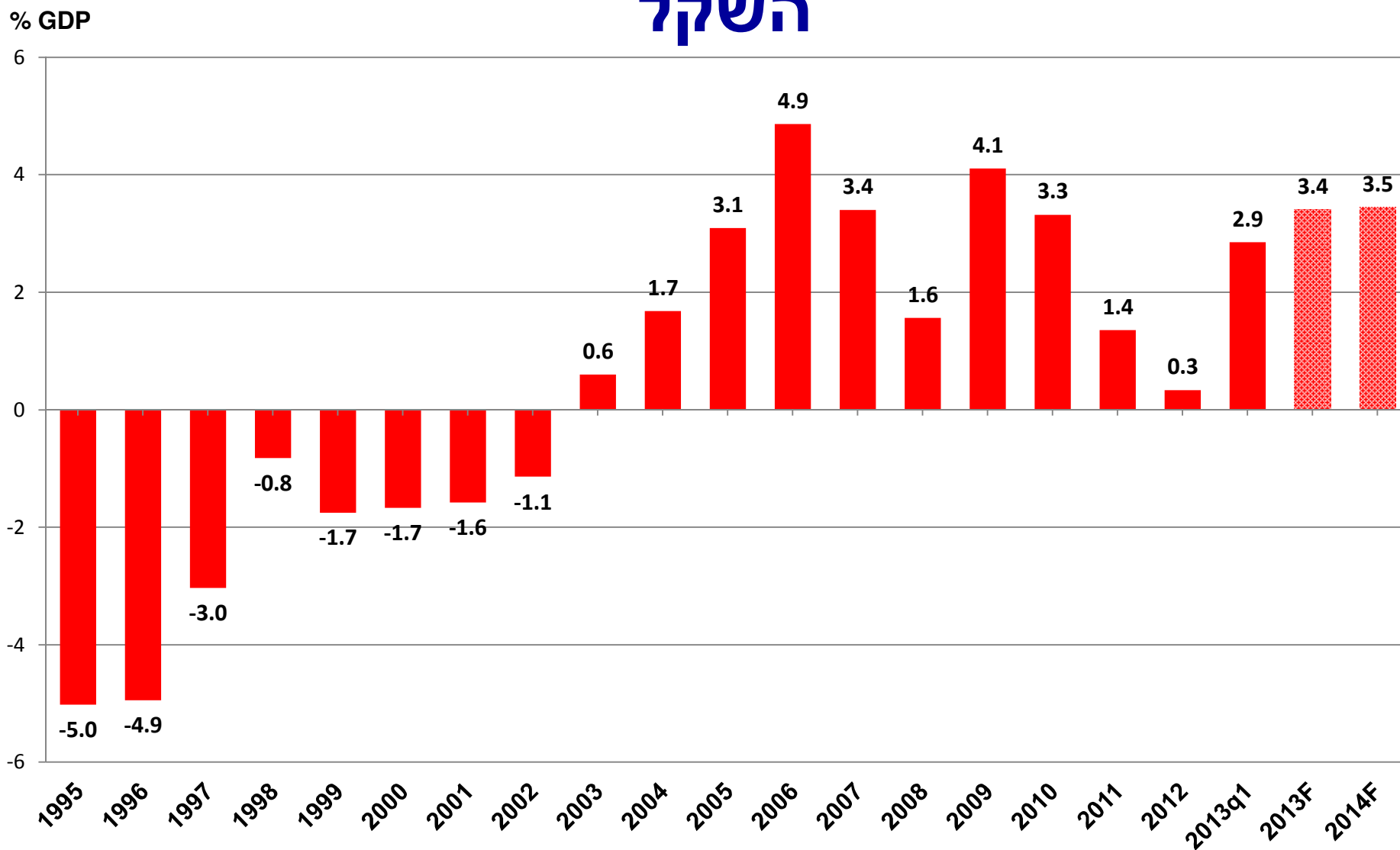
מאזן התשלומים: חוזרים לעודף

סה"כ סחורות ושירותים. מחושב מסדרות במחירים שוטפים.

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

החשבון השוטף: גידול בעודף, לחץ על התחזקות השקל

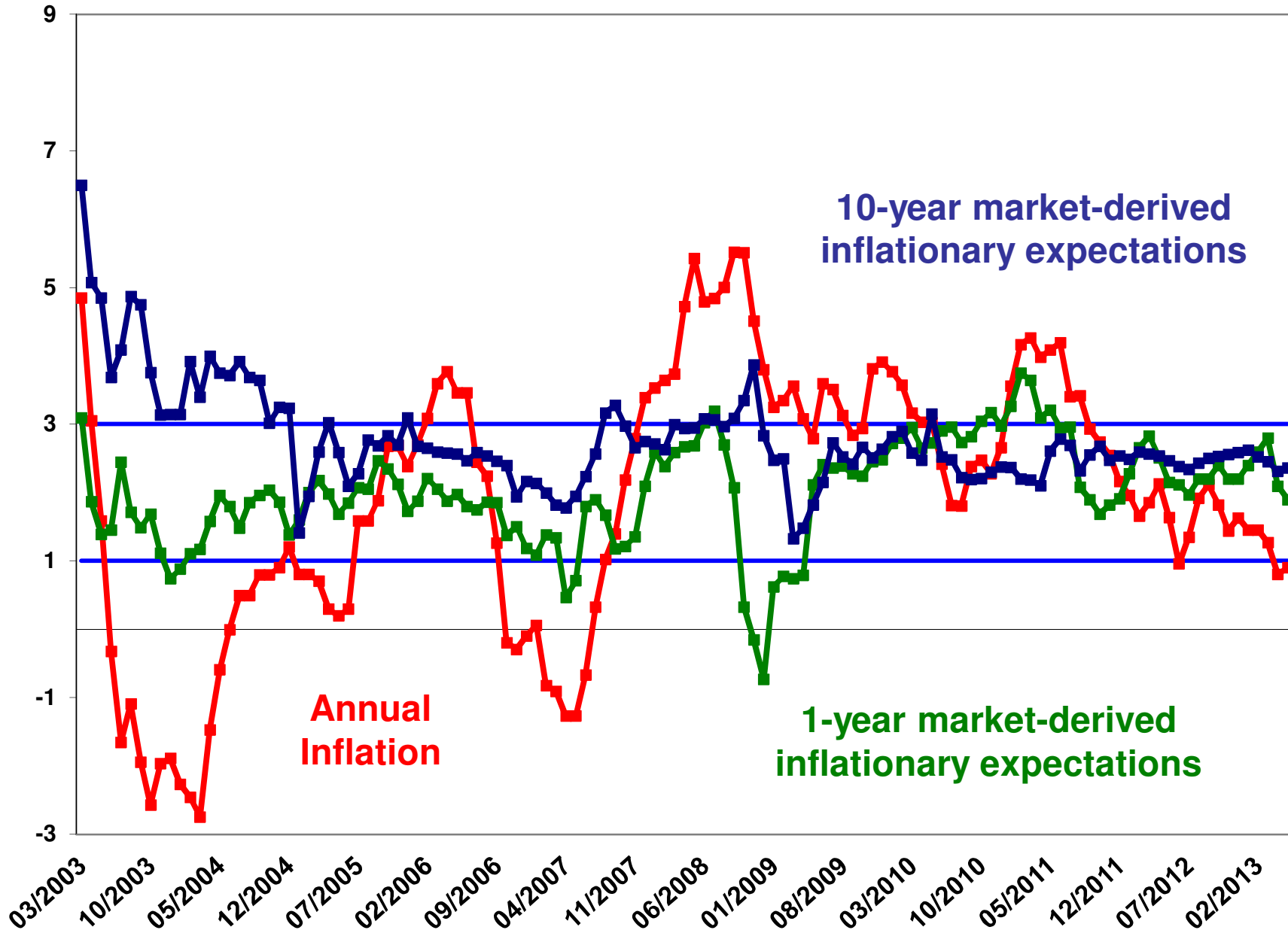

מדיניות מוניטארית

מדיניות מוניטארית: חוק ונגיד חדש?

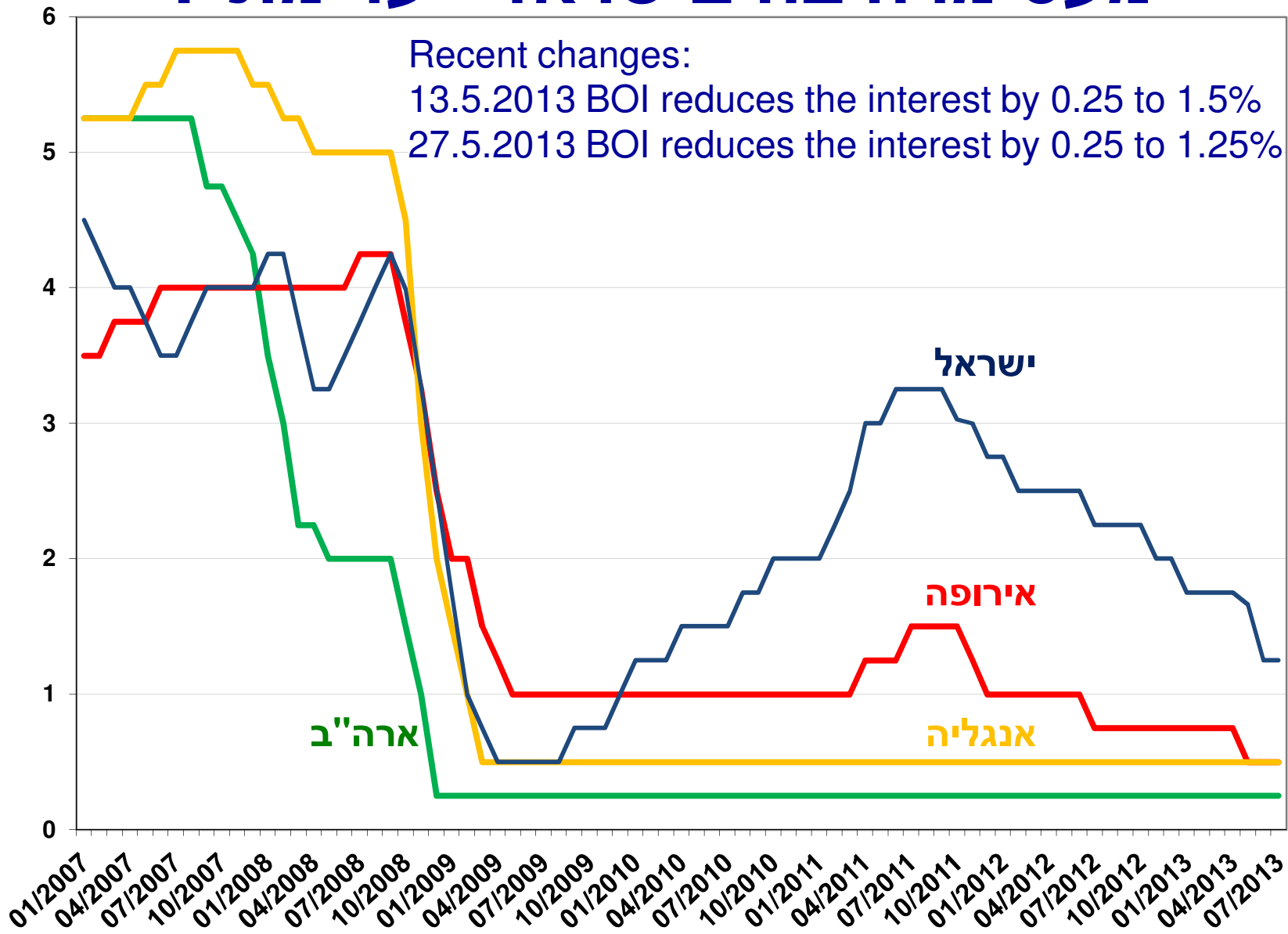
- יעד מרכזי: יציבות מחירים, אינפלציה של 1%-3%
- יעד משני: תמיכה בצמיחה ותעסוקה תחת מגבלת יעד האינפלציה
- כלים: ריבית והתערבות בשוק מט"ח
- יעד נוסף: יציבות פיננסית
- כלים: פעילות בשוקי ההון וצעדים "מאקרו-יציבותיים" (לדוגמא: מגבלות על התרחבות שוק הנדל"ן ומגבלות על קניות אג"ח ונגזרות מט"ח)

האינפלציה יורדת מתחת למרכז היעד

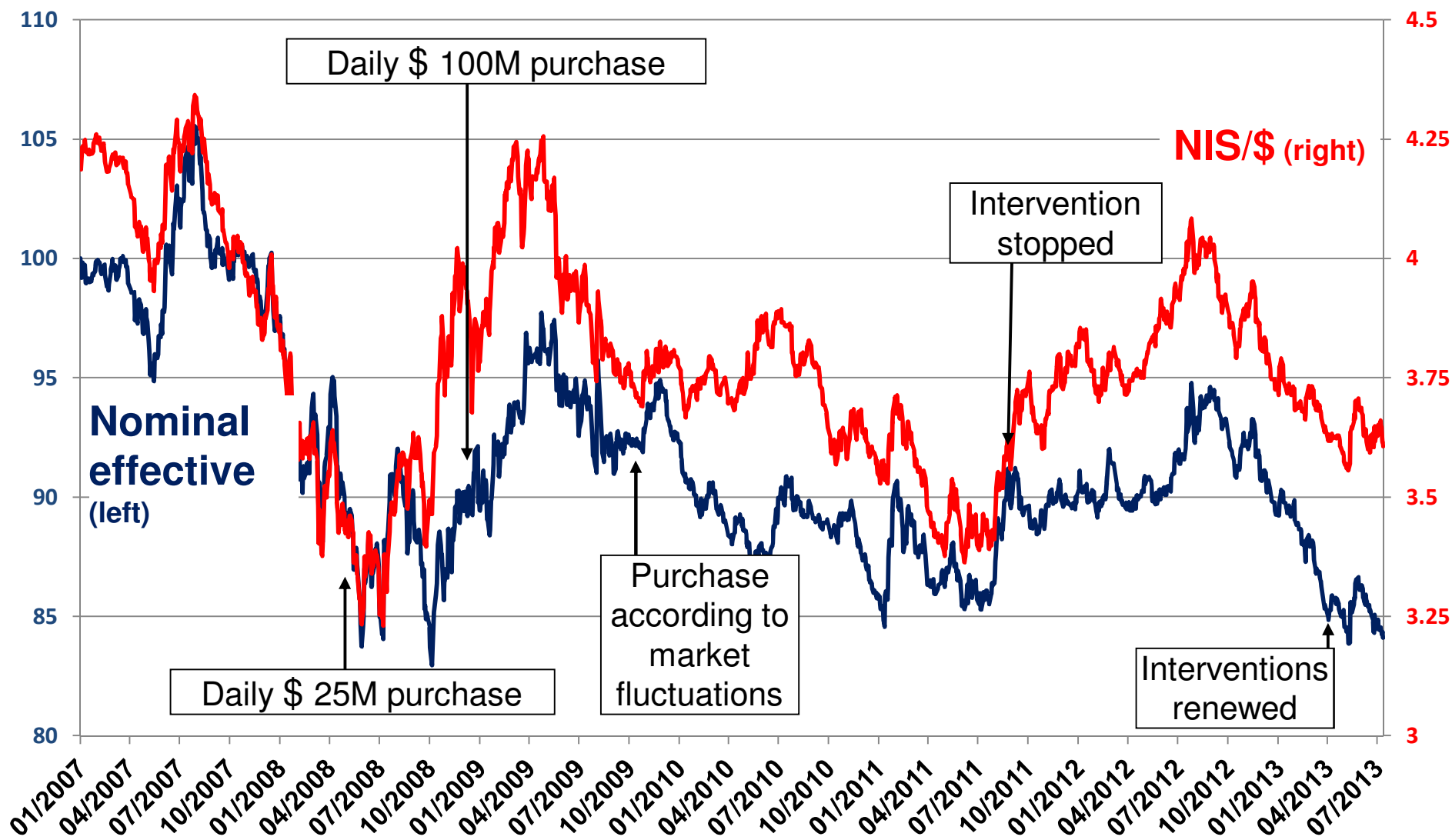

מדיניות ריבית: מרחיבה במערב - עד מתי?

מעט מרחיבה בישראל - עד מתי?

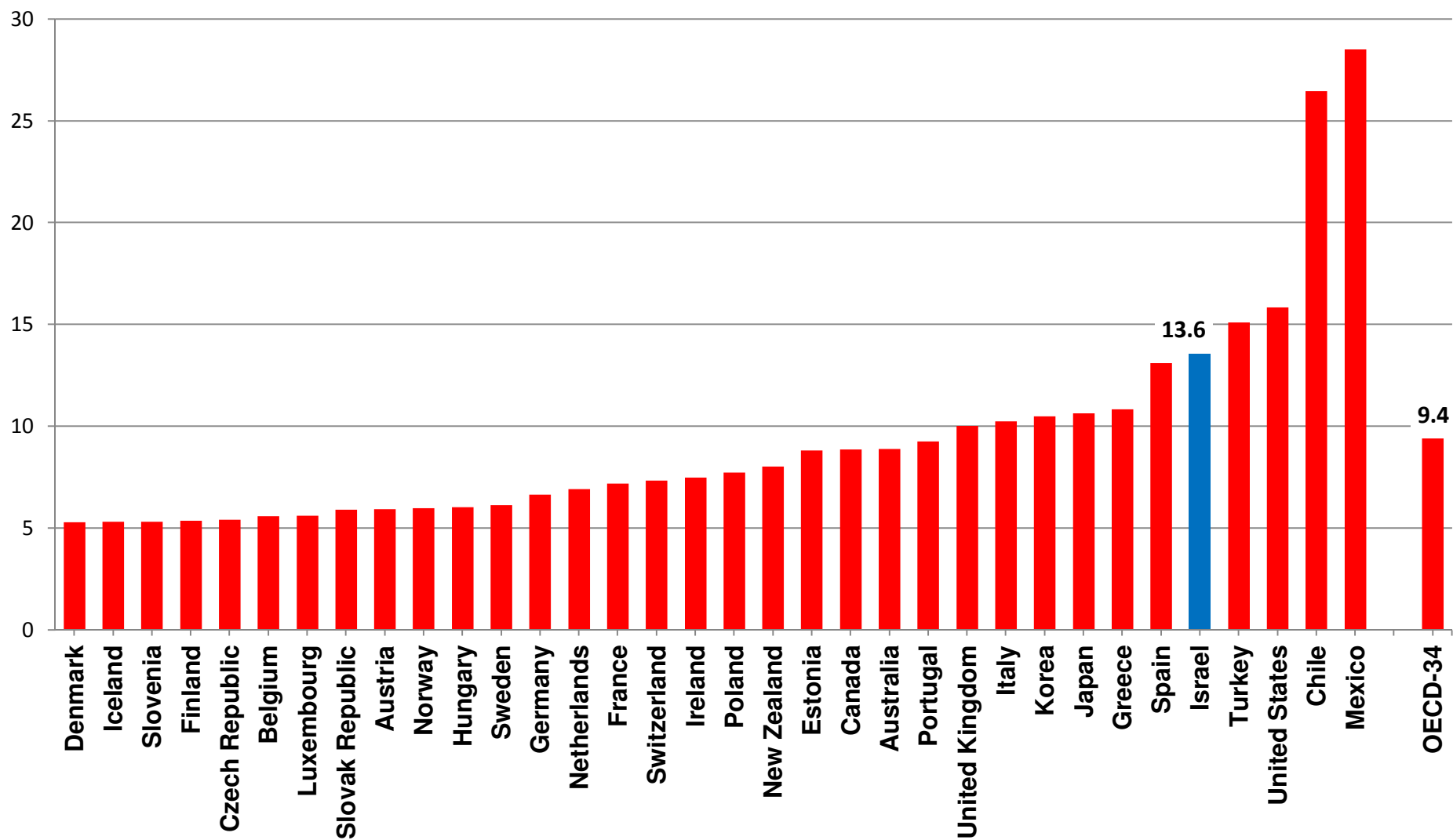

האם השקל חזק מדי? התערבות בעת תנועות חריגות המשפיעות על המשק; צבירת יתרות; בטוח ארוך - הימנעות מהתערבות; האם פרנקל ישנה זאת?

אי שוויון, עוני ותעסוקה

אי השוויון בישראל הוא מהגבוהים ב-OECD: פער ההכנסה בין העשירון העליון לתחתון, 2010

S90/S10 - היחס בין ההכנסה הממוצעת בעשירון העליון להכנסה הממוצעת בעשירון התחתון.

מקור: OECD, מאי 2013.

הפערים גדלים בעולם, הפערים בישראל גדלו יותר: השינוי בהכנסה הפנויה של משקי הבית, 1985-2008

הבדל בין העשירונים	עשירון עליון	עשירון תחתון	כלל האוכלוסייה	
1.5	4.5	3.0	3.6	אוסטרליה
0.6	1.1	0.6	1.3	אוסטריה
-0.5	1.2	1.7	1.1	בלגיה
0.7	1.6	0.9	1.1	קנדה
-1.3	1.2	2.4	1.7	צ'ילה
1.2	3.0	1.8	2.7	צ'כיה
0.8	1.5	0.7	1.0	דנמרק
1.3	2.5	1.2	1.7	פינלנד
-0.3	1.3	1.6	1.2	צרפת
1.4	1.6	0.1	0.9	גרמניה
-1.6	1.8	3.4	2.1	יוון
0.2	0.6	0.4	0.6	הונגריה
-1.3	2.5	3.9	3.6	אירלנד
2.0	2.8	0.8	2.3	ישראל
0.9	1.1	0.2	0.8	איטליה
0.8	0.3	-0.5	0.3	יפן
1.4	2.9	1.5	2.2	לוקסמבורג
0.9	1.7	0.8	1.4	מקסיקו
1.1	1.6	0.5	1.4	הולנד
1.4	2.5	1.1	1.5	ניו זילנד
1.3	2.7	1.4	2.3	נורבגיה
-2.5	1.1	3.6	2.0	פורטוגל
-1.4	2.5	3.9	3.1	ספרד
2.0	2.4	0.4	1.8	שבדיה
-0.7	0.1	0.8	0.5	טורקיה
1.5	2.5	0.9	2.1	בריטניה
1.4	1.5	0.1	0.9	ארה"ב
0.5	1.9	1.4	1.7	OECD 27

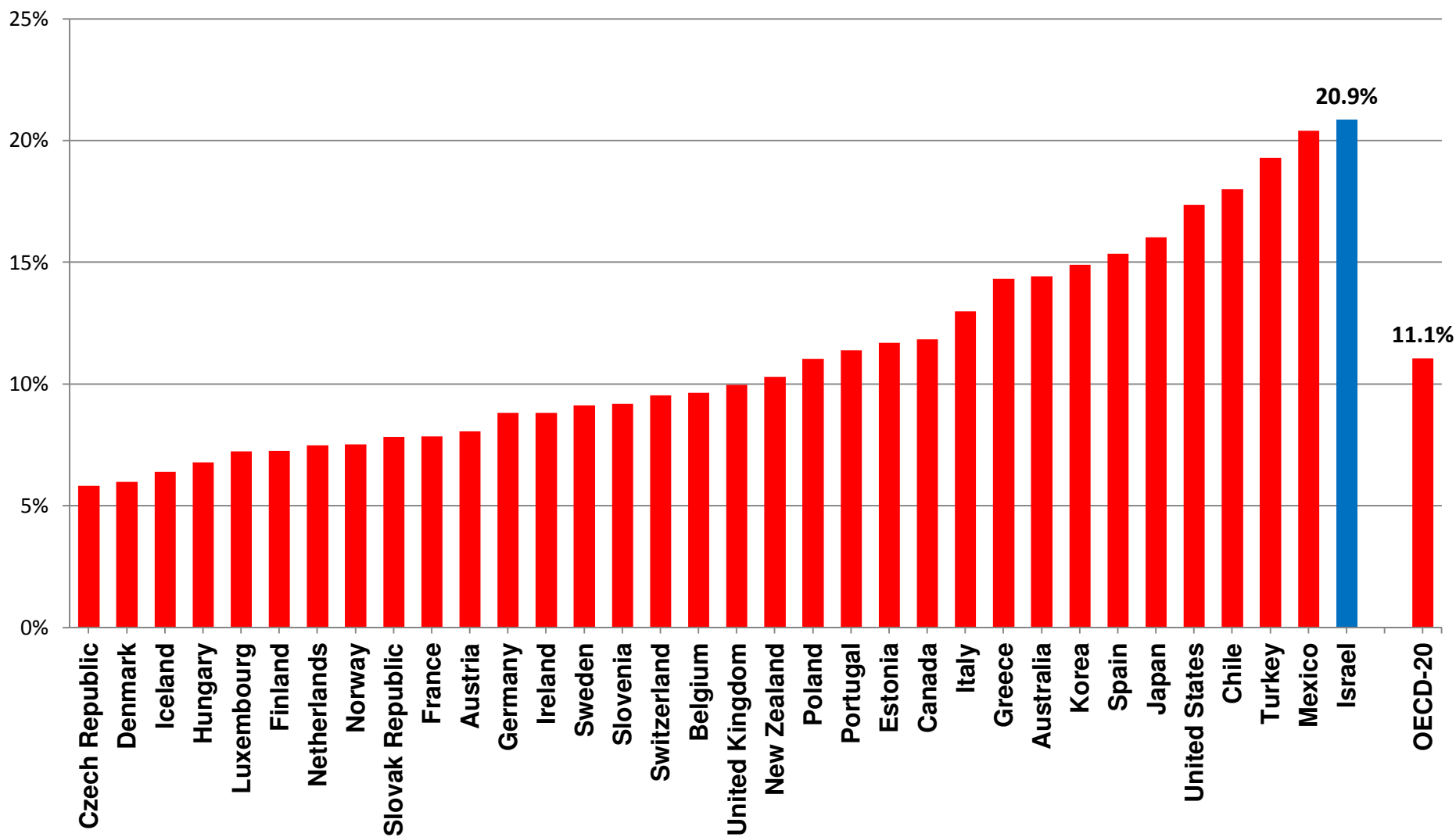
אחוז השינוי השנתי הממוצע בהכנסה הריאלית הפנויה, מתוקנת לגודל משק הבית.

מקור: OECD, Divided We Stand, 2011.

הסיבות לגידול באי-שוויון

- שיפורים טכנולוגיים מוטי השכלה גבוהה גורמים לעליית שכר יחסית של משכילים
- גלובליזציה: עליית הסחר החופשי ותנועת עובדים והון גורמת לירידת שכר לבעלי מיומנות נמוכה
- הגנה אפקטיבית על עובדים (ELP): אכיפת חוקי עבודה (שכר מינימום), אכיפת עבודה מותרת (עובדים זרים)
- בישראל אנו מככבים בשלושת המרכיבים

שיעור העוני בישראל הוא הגבוה ביותר ב-OECD (2010)

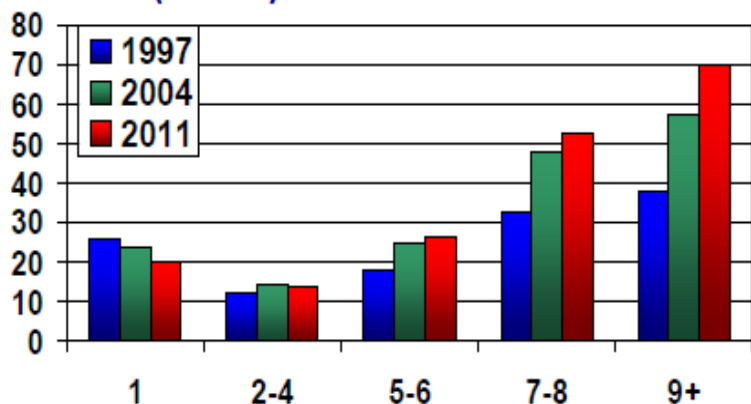

שיעור האנשים הגרים במשקי בית שהכנסתם היא נמוכה יותר מ-50% ההכנסה הפנויה החציונית במדינה.

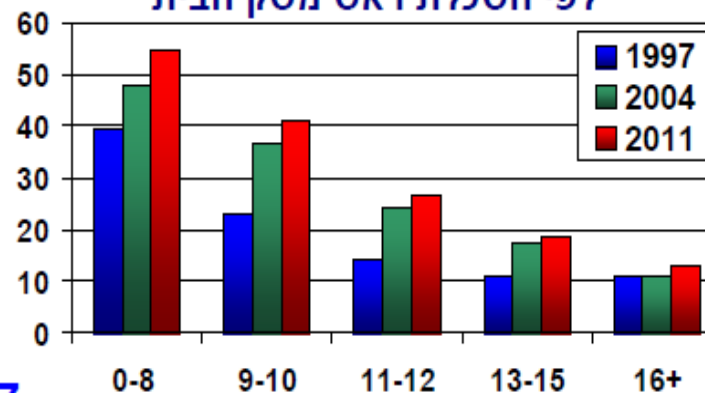
מקור: OECD, מאי 2013.

תחולת העוני היחסי (נפשות) לפי קבוצות

לפי גודל המשפחה (נפשות)

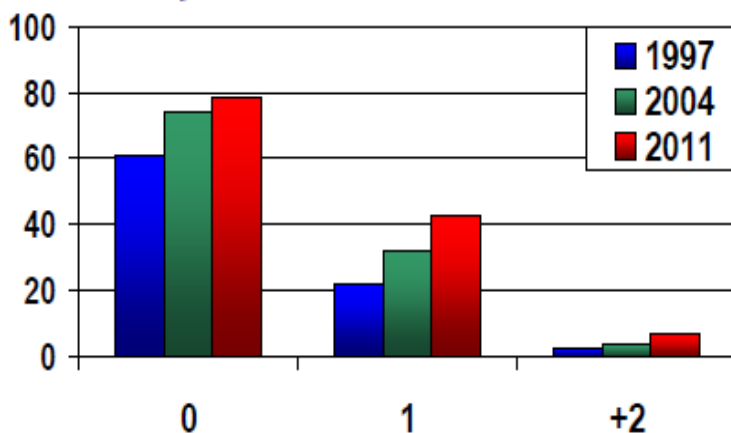
לפי השכלת ראש משק הבית

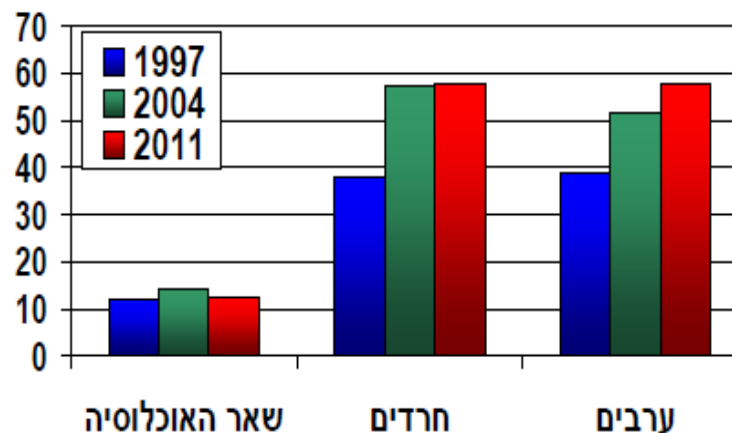
סה"כ:

18.1% - 1997
23.6% - 2004
24.8% - 2011

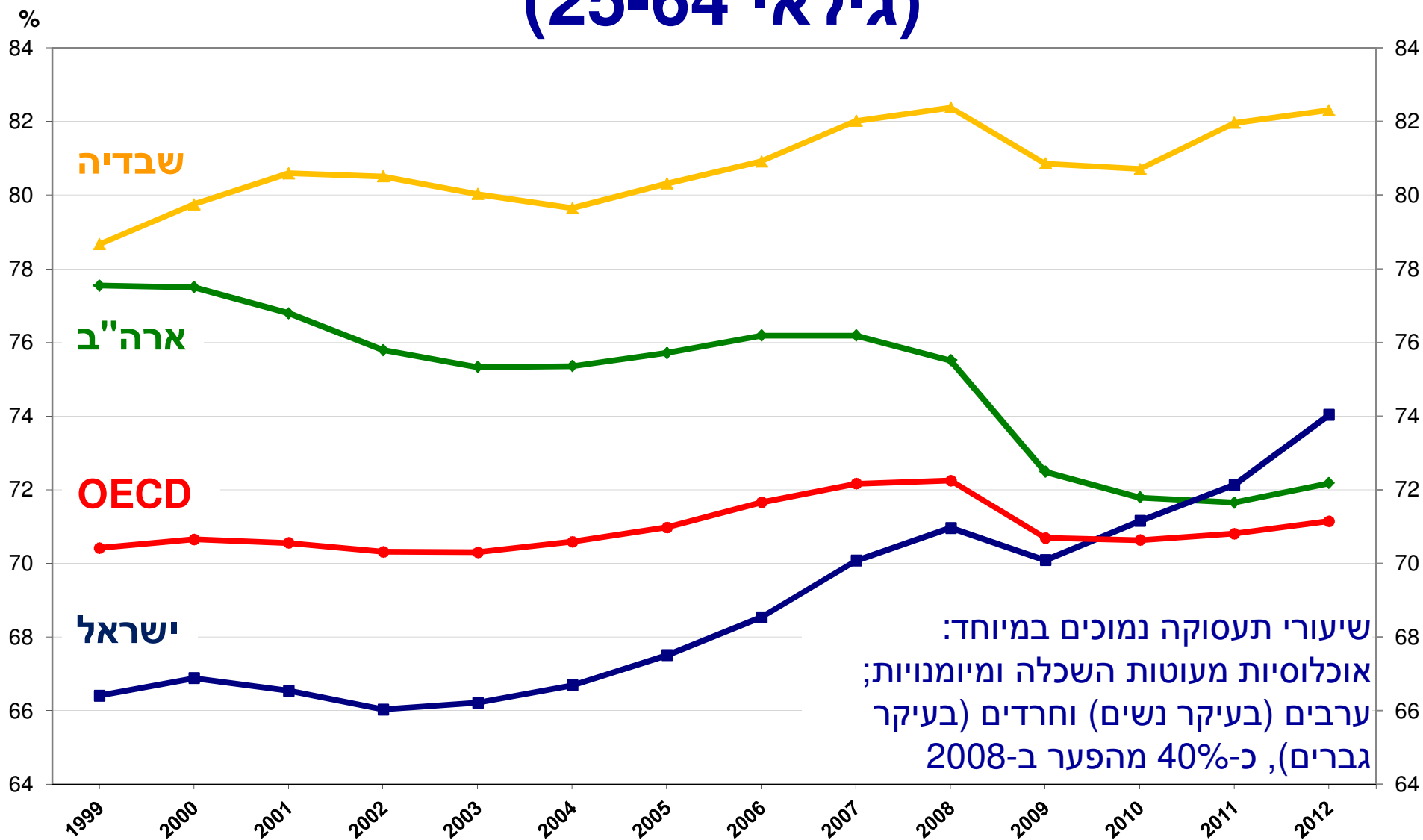
לפי מספר מפרנסים בגיל העבודה

בקבוצות אוכלוסייה נבחרות

גורם מרכזי לאי שוויון: שיעור תעסוקה נמוך? (גילאי 25-64)

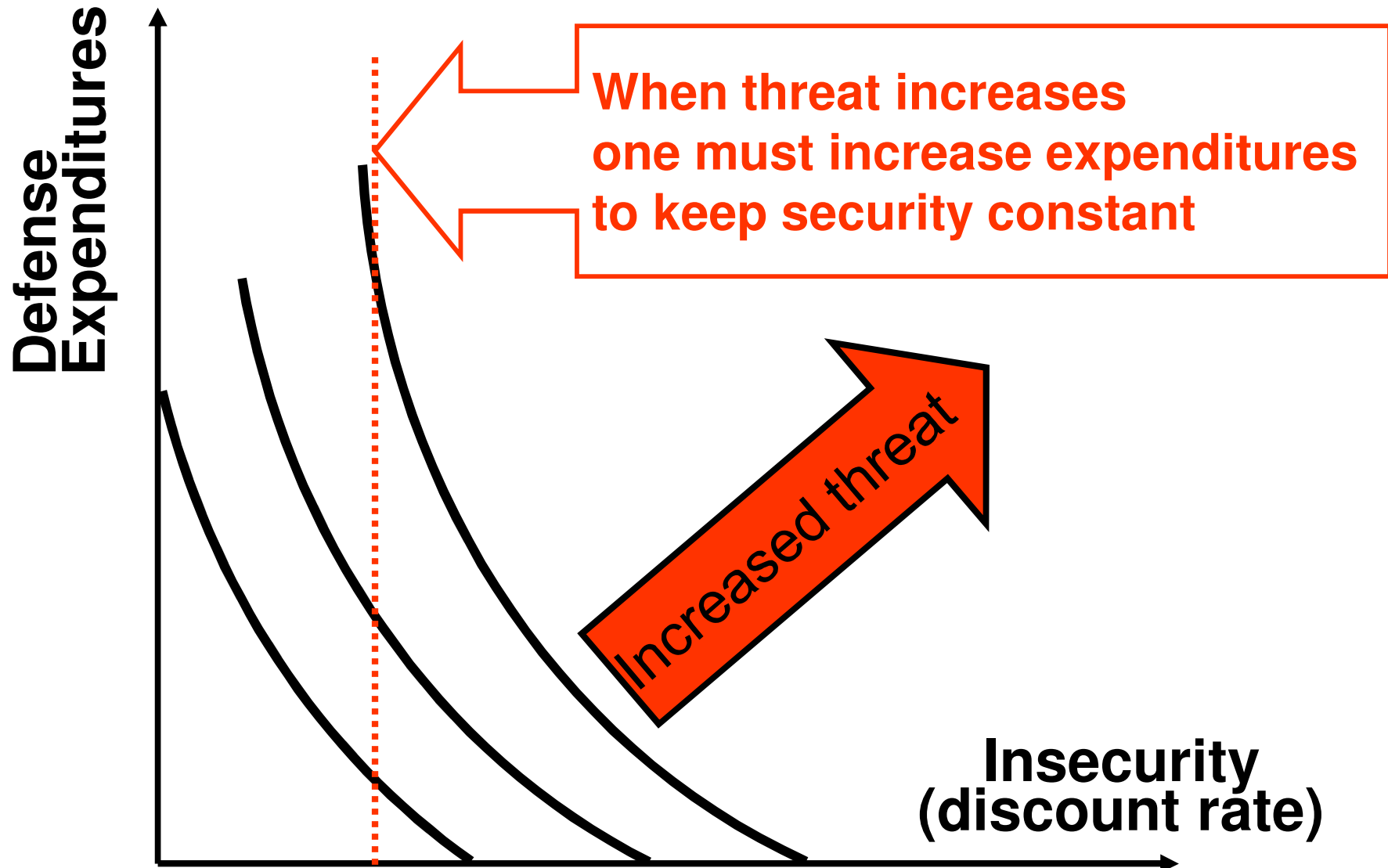

כלכלה וביטחון

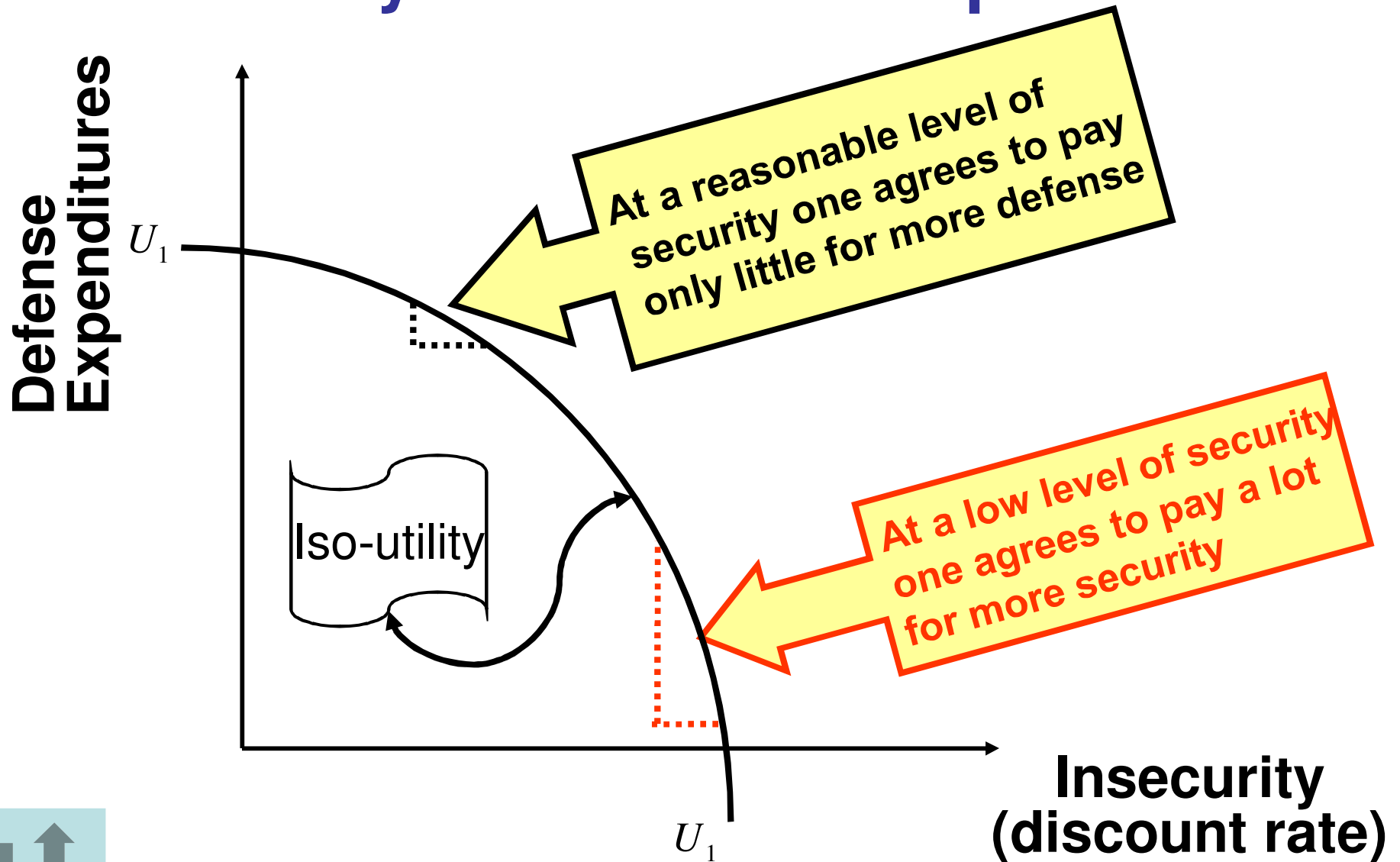
השפעת הביטחון האישי על הכלכלה

- **אי ודאות וסיכון:** ככל שרוב החשש לחיים, פגיעה בהון האנושי או פגיעה ברכוש הפיסי, הפרט נוטה להעדיף יותר את ההווה על פני העתיד
- **תוצאה -** שיעור ההיוון הסובייקטיבי עולה או "העתיד יקר יותר"
- **תוצאה -** פגיעה בהשקעה ובתוצר של הטווח הקצר והארוך

The **technical** relationship between Defense expenditures and insecurity

Iso-utility (public choice) curve insecurity and defense expenditures

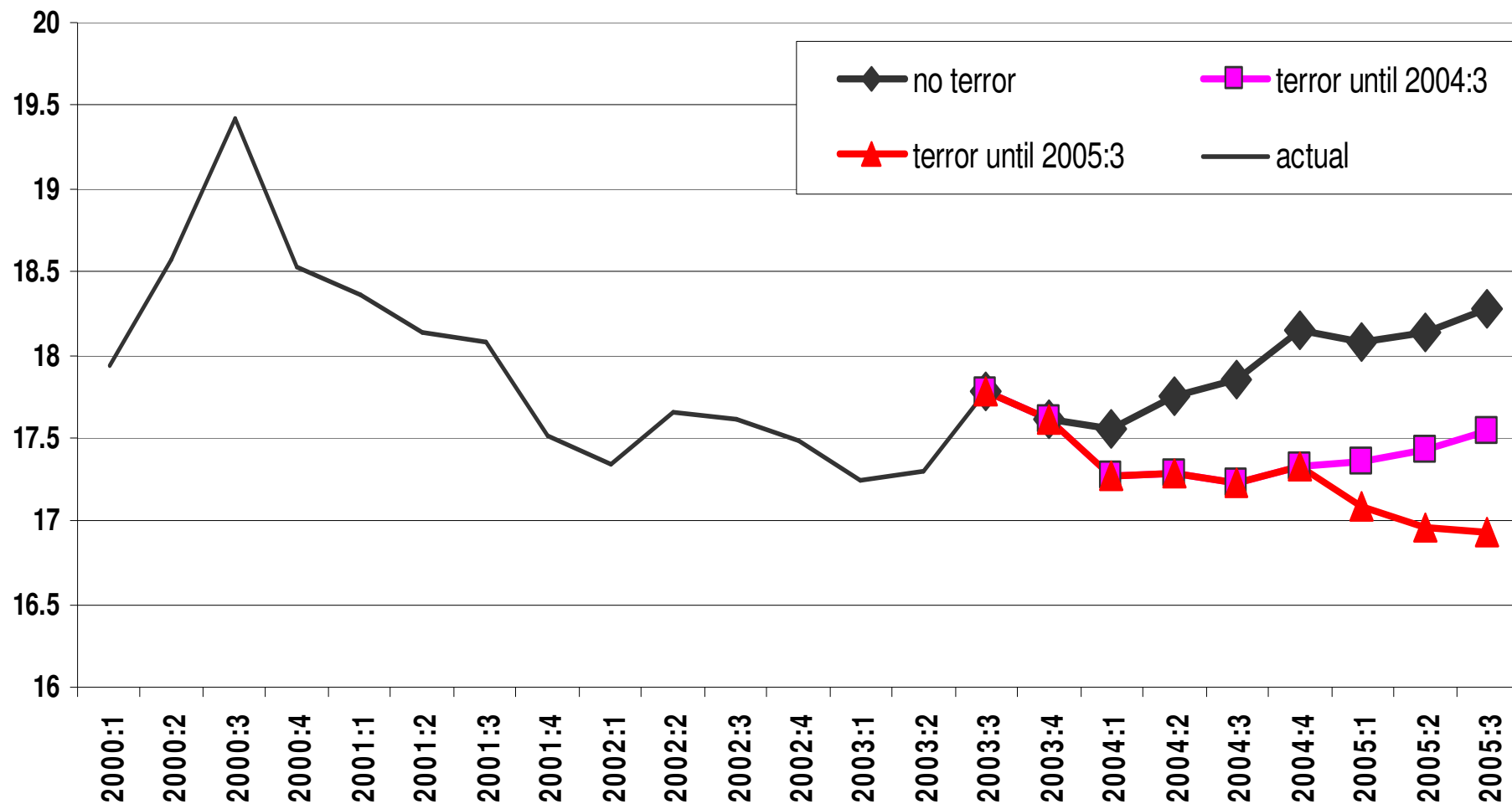
הדילמה הכלכלית - ביטחונות

- **מחד**, ביטחון ברמה סבירה הוא תנאי הכרחי לקיומה של פעילות כלכלית סדירה
- **מאידך**, השקעה בביטחון צורכת משאבים רבים
- ללא תוצר מספיק גבוה לא ניתן לספק ביטחון, וללא קיומה של רמת ביטחון סבירה נפגע התוצר
- **הדילמה:** מהו שווי המשקל הנכון בין ההוצאה הביטחונית לבין גובה התוצר וקצב הצמיחה?

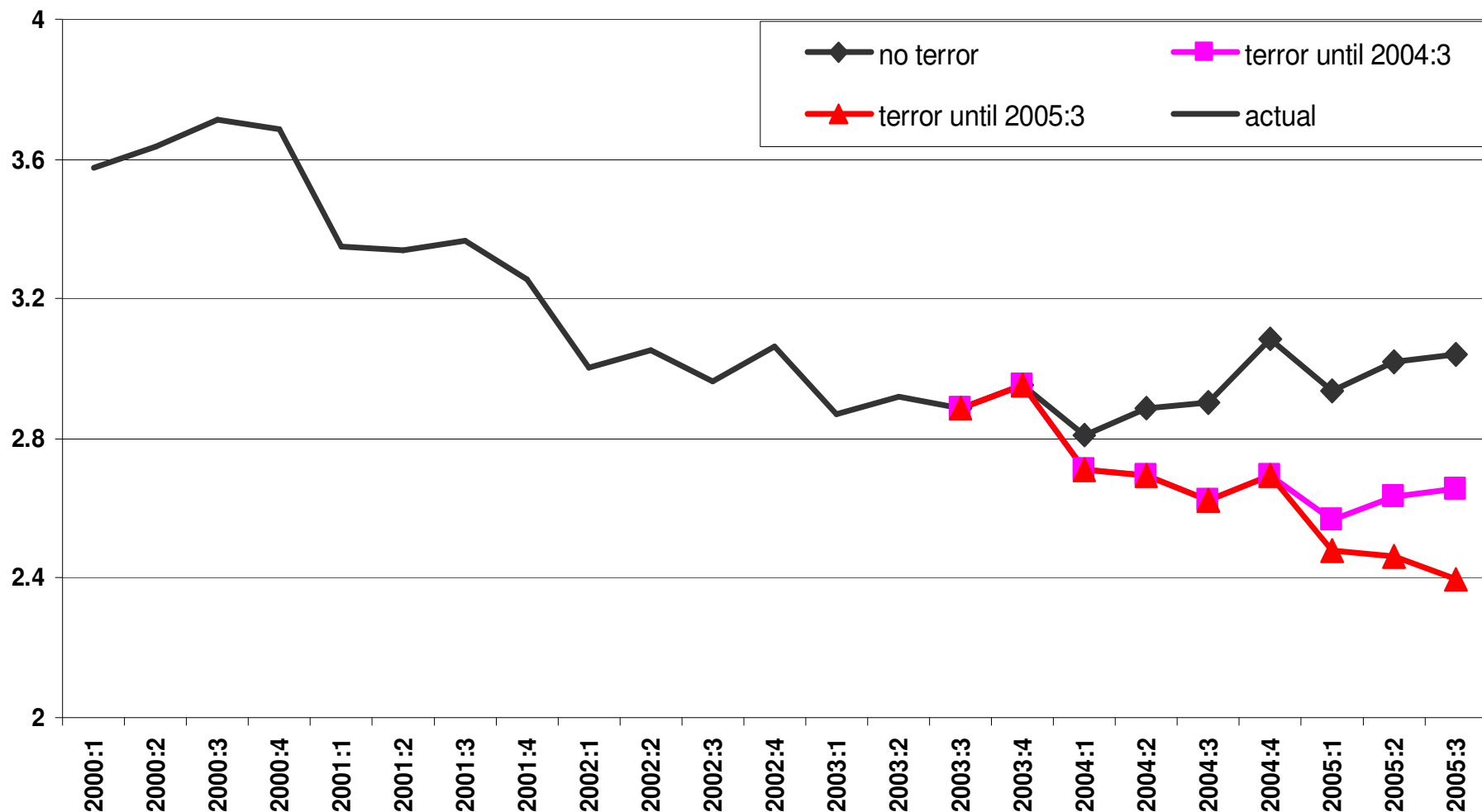
תוצאות הניתוח

- כאשר מתגברת תחושת אי הביטחון - לאורך זמן יורדת ההוצאה לצריכה ויורדות ההשקעות
- הגדלת הוצאות הביטחון לרמה האופטימאלית מקטינה את הפגיעה בתצרוכת וההשקעה אבל לא יכולה לתקנה לגמרי. נדרשת הגדלת המס האפקטיבי כדי לממן את הביטחון הנוסף
- מדיניות הביטחון דורשת לשנות את תחושת הביטחון העצמית לא רק מידיית אלא לגבי העתיד הנראה לעין
- השלכות הניתוח הכלכלי: כל שינוי מהותי בתחושת הביטחון העצמית לגבי ההווה והעתיד התבטאה בשינוי מתאים בפעילות הכלכלית
- הערה: חוסר איזון בין הוצאה על פגיעה לעומת הוצאה על הגנה יוצר דילמה כלכלית : (מלחמת לבנון II)

אקשטיין וצידון – השפעת האינתיפאדה על התוצר הריאלי לנפש (מודל VAR) תחזית ל-2003:4-2005:3

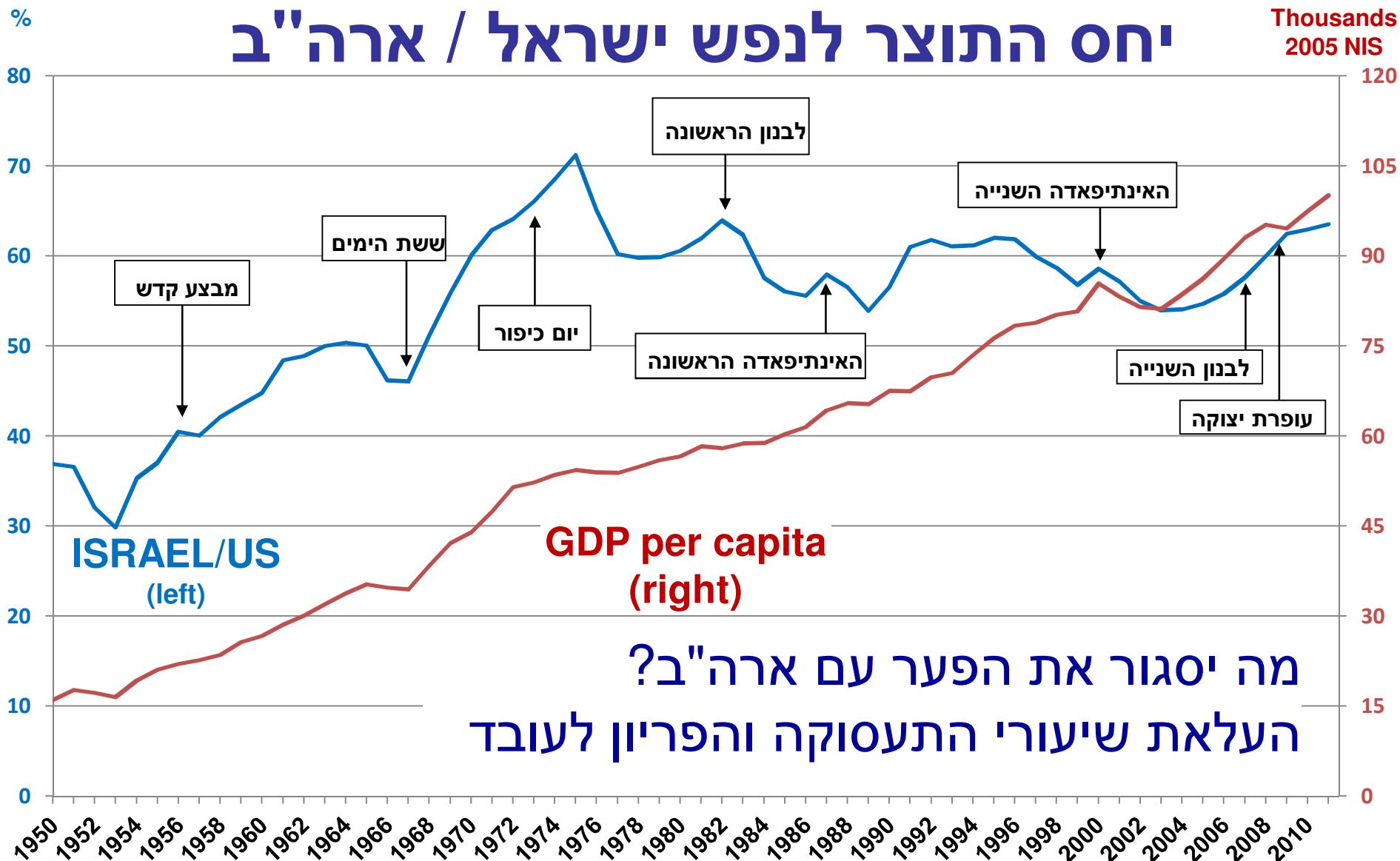

אקשטיין וצידון – השפעת האינתיפאדה על השקעה ריאלית לנפש (מודל VAR) תחזית ל-2003:4-2005:3

האם השינוי במצב הביטחוני משפיע על התוצר?

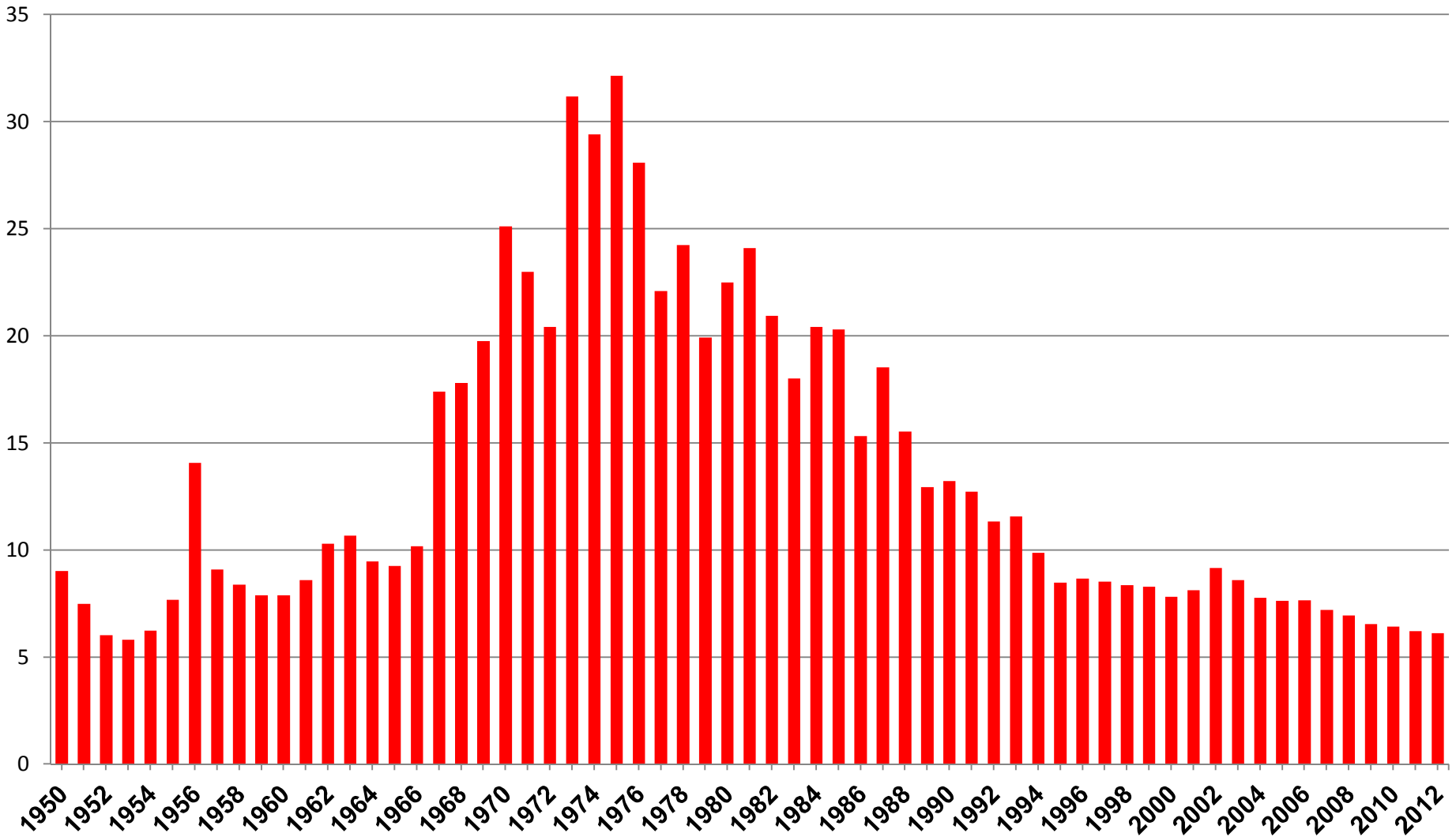
יחס התוצר לנפש ישראל / ארה"ב

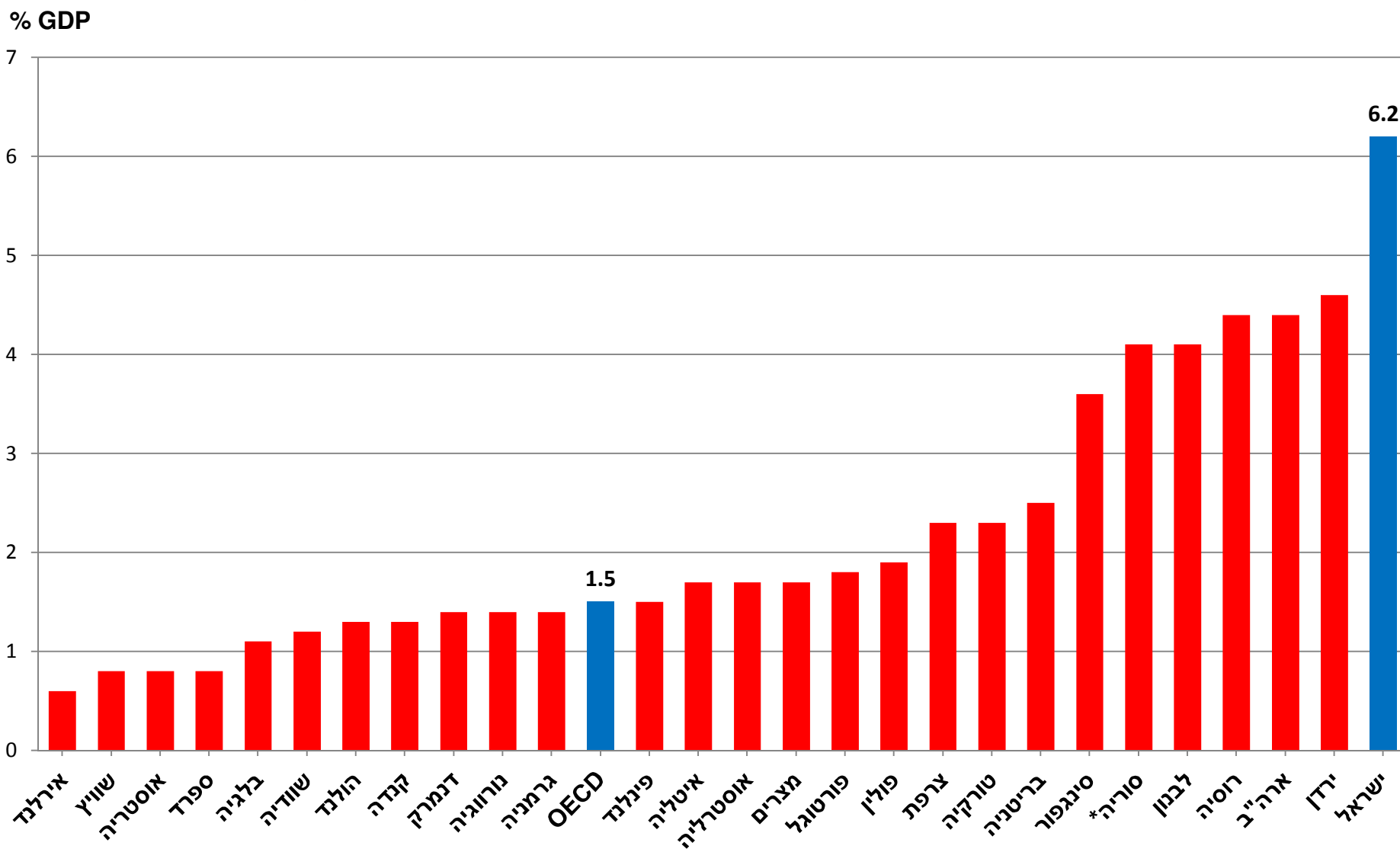
מה יסגור את הפער עם ארה"ב?
העלאת שיעורי התעסוקה והפריון לעובד

הצריכה הציבורית הביטחונית כאחוז מהתוצר

% GDP

הצריכה הביטחונית כאחוז מהתוצר, 2012

*תוספת מרכיבי עלות נוספים בגודל 1.5% תוצר.

מקור: SIPRI ובנק ישראל.

מהי התועלת הכלכלית של הסכם שלום?

- באיזו מידה תעלה היציבות הגיאופוליטית כתוצאה מהסכם שלום?
- הסכם שלום המביא לשיפור היציבות הגיאופוליטית והורדת איומים מדינתיים יכול לתרום:
- **הערכה: בזמן קצר** (למשך מספר שנים) שיעור צמיחה נוסף של בין 0.25 ל-0.75 נקודות אחוז לשנה
- **בזמן ארוך:** פחות בצמיחה ויתר בחוסן הפנימי - הורדת אי השוויון

תוצר לנפש - ישראל וארצות הברית

- איך ניתן להסביר את הפער בין ישראל לארה"ב?
- תוצר לנפש = פריון * תעסוקה * כח העבודה
- סה"כ הפער (2011) = 36% = 31% + 0% + 6%
- עיקר הפער נובע מפריון לעובד נמוך בישראל

סיכום - אתגרי המשק

- המטרה: צמיחה וצמצום פערים
- האמצעים:
- הגדלת התעסוקה והפריון במשק
- שיפור החינוך, במיוחד לאוכלוסיות החלשות
- השקעה בהון אנושי יצרני ומיומנויות לתעסוקה (האם גני ילדים 3-4 זו נקודת החולשה?)
- תמריצי תעסוקה כולל עליה בשכר לאוכלוסיות החלשות
- יציבות ביטחונית - סיכון גיאופוליטי; אירופה והשלום

תודה!